Evaluatie van het project Regionale Allianties Haaglanden

Sven Oostrik
Freek de Meere
Meintje van Dijk

Verwey-Jonker Instituut

Evaluatie van het Project Regionale Allianties Haaglanden

Sven Oostrik
Freek de Meere
Meintje van Dijk

November 2016

Inhoud

Inleiding 3

1 Project Regionale Allianties Haaglanden in vogelvlucht 5

1.1 Digitaal loket 5
1.2 Regionale allianties 5
1.3 Kennisdeling 6

2 Bevindingen 7

2.1 De uitvoering en samenwerking 7
2.2 Toekomstige activiteiten 10
2.3 Andere samenwerkingsvormen 11
2.4 De toekomst 11

3 Conclusies en aanbevelingen 13

3.1 Samenvattende conclusie 13
3.2 Aanbevelingen 14

Bijlage 1: Vragenlijst 15

Regionale alliantie Duurzaamheid Haaglanden 15

Inleiding

Het project Regionale Allianties is een uitwerking van het Energieakkoord 2013. In dit akkoord is afgesproken dat gemeentes zich in regioverband inzetten voor het samenbrengen van vraag en aanbod voor het verduurzamen van particuliere koopwoningen. Het gaat om energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Het Rijk heeft VNG gevraagd dit te organiseren. VNG heeft hiervoor een subsidieregeling ingesteld voor alle regio's. De negen regiogemeenten uit Haaglanden[1] hebben gezamenlijk VNG subsidie voor de jaren 2014, 2015 en 2016 gekregen. De VNG-subsidie bedraagt ongeveer 380.000 euro. De kosten voor inzet coördinatoren bedragen 210.000 euro.

De uitvoering van het project is belegd bij de gemeente Den Haag. Halverwege 2014 is van start gegaan met de uitvoering van het project. Gestart is met het realiseren van een digitaal loket, www.woonwijzerwinkel.nl. Deze site is eind november via een tour door de regio officieel geopend. Daarnaast is onder andere een aantal bijeenkomsten over verschillende thema's georganiseerd en worden gemeenten ondersteund bij stimulering van verduurzaming van VvE's.

De subsidieperiode loopt eind 2016 ten einde. Ten tijde van dit schrijven werd bekend dat voor de periode na 2016 nog eens ongeveer 60.000 euro is toegekend. Een beslissing moet worden genomen door de bestuurders van de negen gemeenten hoe de samenwerking na 2016 vorm gaat krijgen. Ten behoeve van de besluitvorming daarover is een evaluatie over de afgelopen periode gewenst.

De evaluatie betreft de uitvoering van het project Regionale Allianties in Haaglanden. De blik is niet zozeer gericht op het verantwoorden van de activiteiten van de afgelopen jaren, maar juist op de rol die de alliantie speelt en in de toekomst mogelijk nog kan spelen. De vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt:

Welke rol speelt het project Regionale Allianties Haaglanden in het verduurzamen van woningen in de regio Haaglanden, hoe verhoudt dit zich tot andere ondersteuning en samenwerking, en welke mogelijkheden zijn er om de regionale samenwerking voort te zetten?

De volgende onderzoeksvragen staan daarbij centraal:

1. Welke activiteiten vinden plaats in het huidige project Regionale allianties Haaglanden?
2. Wat vinden betrokkenen van de uitvoering en de samenwerking in het huidige project Regionale allianties Haaglanden?
3. Via welke activiteiten zou het verduurzamen van woningen zich volgens betrokkenen verder moeten ontwikkelen en welke ondersteuning is daarin volgens hen relevant?
4. Welke samenwerkingsvormen op het gebied van het verduurzamen van woningen zijn op dit moment relevant in de regio Haaglanden?
5. Wat voor samenwerking is volgens betrokkenen in de toekomst wenselijk, wie zou hiervoor verantwoordelijk zijn en welke eventuele rol speelt de regio hierin?

1 Dit zijn de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp Rijswijk, Westland, Wassenaar en Zoetermeer.

De belangrijkste betrokkenen in het project zijn:

- De twee regiocoördinatoren.
- Klimaatcoördinatoren, adviseurs milieucommunicatie en bestuurders met de portefeuille duurzaamheid (eventueel i.c.m. wonen) van de negen gemeenten.
- Eigenaar en ontwikkelaar van het digitale loket MPDubo.
- Bedrijven: Aannemers, isolatiespecialisten en installateurs in de regio Haaglanden.
- Bezoekers van het digitale energieloket en energiecoöperaties.
- Het VNG energieteam.

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen hebben we zeven interviews afgenomen. We spraken de regiocoördinatoren van het project; een persoon van het VNG energieteam; de oprichter van het digitale loket (de WoonWijzerWinkel); een wethouder duurzaamheid van een gemeente in de regio; een ambtenaar van het Hou van je huis-programma van de gemeente Den Haag; een eigenaar van een bedrijf dat aangesloten is bij de WoonWijzerWinkel; en een adviseur van de gemeente Delft. De gemeente Delft is gesproken omdat zij een eigen energieloket heeft en slechts zijdelings betrokken is bij het project Regionale Allianties. Het is slechts bij één partij niet gelukt een interview af te nemen. Het gaat om een eigenaar van een bedrijf dat niet is aangesloten bij energieloket WoonWijzerWinkel. De benaderde eigenaren bleken niet voldoende op de hoogte van het project en gaven aan daarom niet mee te werken.

Naast de interviews is er een digitale vragenlijst met open vragen (zie bijlage 1) uitgezet onder ondernemers die zich bezighouden met energie en duurzaamheid (30) en onder milieuambtenaren en -adviseurs (19) van de gemeenten uit de regio. Alle respondenten zijn voorafgaand aan de uitnodiging van het onderzoek op de hoogte gesteld door een regiocoördinator. Na een herinnering zijn in totaal 22 respondenten begonnen met het invullen van de vragenlijst, waarvan (12) de lijst volledig heeft ingevuld. Vier personen zijn werkzaam voor een gemeente uit de regio; acht vulden de lijst in vanuit een bedrijf. De personen die de vragenlijst niet hebben afgemaakt hebben nog een mogelijkheid gekregen om via e-mail hun mening te geven buiten de vragenlijst om. Niemand heeft hier gebruik van gemaakt. We gebruiken de inzichten van de 22 respondenten om een geïnformeerd beeld te schetsen van de ervaringen en meningen van de diverse betrokkenen bij het project. Het beeld is niet representatief voor alle betrokkenen.

In hoofdstuk 2 bespreken we het project Regionale Allianties in vogelvlucht. Het derde hoofdstuk bevat de bevindingen uit de interviews en enquête. Het vierde en laatste hoofdstuk vat de bevindingen concluderend samen en bevat de aanbevelingen.

1 Project Regionale Allianties Haaglanden in vogelvlucht

In het projectplan van project Regionale Allianties wordt de aanleiding ervoor als volgt omschreven:

> *Het Rijk heeft naar aanleiding van het landelijk SER energieakkoord middelen vrij gemaakt voor het stimuleren van verduurzaming van de particuliere voorraad. Hiervoor heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken voor de periode 2014-2016 aan de VNG een subsidiebijdrage beschikbaar gesteld van €15 miljoen. Dit bedrag wordt met name ingezet voor regionale ondersteuning en voor expertise-en competentieontwikkeling. De gemeente Den Haag heeft namens de gemeenten van de regio Haaglanden een aanvraag gedaan en toegekend gekregen. De doelstelling van project is het ondersteunen bij het versnellen en opschalen van programma's en initiatieven op het gebied van energiebesparing en energieopwekking ten bate van de particuliere woningeigenaar.*

In 2014 ging het project Regionale Allianties in Haaglanden van start. Van september 2014 tot januari 2015 zijn er vooral voorbereidende activiteiten geweest zoals het schrijven van een projectplan. De uitvoer begon in januari 2015. De doelstelling van het project was het ondersteunen bij het versnellen en opschalen van programma's en initiatieven op het gebied van energiebesparing en energieopwekking ten bate van particuliere woningeigenaren. Er werd naar gestreefd om vraag en aanbod rond de verduurzaming van particuliere woningen samen te brengen. Hiertoe zijn een aantal zaken ondernomen en ondersteund.

1.1 Digitaal loket

In januari 2015 is er vanuit het project een aanbesteding gedaan voor de ontwikkeling van een digitaal energieloket, dat dienst doet als informatiepunt en als digitale marktplaats. De uitvoer van dit digitale loket is in juni van dat jaar belegd bij ICDuBo. ICDuBo was al bezig met het samenbrengen van vraag en aanbod in de duurzaamheidsector. In opdracht van de stadsregio Rotterdam (nu de Metropoolregio) richtte zij eerder stichting Marktplaats Duurzaam Bouwen (MPDuBo) op. De stichting ontwikkelde nog voor de start van project Regionale Allianties, rond 2013, de fysieke WoonWijzerWinkel voor particulieren. Zij adviseerde daarnaast op scholen en bracht advies uit voor maatschappelijk vastgoed en bedrijven. De fysieke WoonWijzerWinkel in Rotterdam is voortgekomen uit deze activiteiten. Het digitale loket draagt nu ook de naam WoonWijzerWinkel en is op die manier gekoppeld aan de fysieke winkel.[2]

In september 2015 is het digitale energieloket opgeleverd. De site voldeed aan de opdracht uit de offerte, maar de gemeenten uit de regio wilden een meer marktgerichte inzet van de site. Hierop is een adviesopdracht verstrekt aan een communicatiebureau, waarna de site is aangepast. Half november vond de officiële opening van het digitale loket plaats.

ICDuBo ontwikkelde tevens een WoonWijzerWagen die gezien kan worden als een fysiek en mobiel energieloket. Deze kan ook door gemeenten gehuurd worden. Om de opening van de website onder de aandacht te brengen is de wagen langs zeven van de negen Haaglandengemeenten getrokken.

De aanbesteding, het ontwikkelen en het naar ieders tevredenheid bijschaven van het loket is tot nu toe de hoofdtaak van het project geweest.

1.2 Regionale allianties

Het helpen vormen van regionale allianties is een andere taak van het project. In regionale allianties dient de samenwerking tussen bewoners, bedrijven en organisaties gestimuleerd te worden. Dit wordt gedaan door bijeenkomsten te organiseren. In deze regionale allianties moeten bijvoorbeeld nieuwe woningaanpakken ontstaan, die vervolgens aangeboden kunnen worden via het digitale loket, de WoonWijzerWinkel.

2 De WoonWijzerWinkel is dus de naam van zowel de fysieke winkel van MPDuBo als van het digitale energieloket van het project Regionale allianties.

Om deze regionale allianties te doen ontstaan:

- Is er een database opgezet met uitvoerende bedrijven.
- Worden er bijeenkomsten georganiseerd. De eerste bijeenkomst vond plaats op 11 juni 2015 en richtte zich op bedrijven.
- Wordt bestuurlijk draagvlak vergroot, onder andere door een notitie over de Woonwijzerwinkel in het bestuurlijk overleg Wonen van 26 november 2015 en het aanwijzen van een bestuurlijk trekker in de persoon van wethouder Leo Maat van de gemeente Wassenaar.

1.3 Kennisdeling

Het project houd zich ook bezig met de (sub-)regionale uitwerking van thema's via kennisdeling. Het gaat om projecten als *De Stroomversnelling* en de verduurzaming van VVE's. Dit zijn verduurzamingsprojecten die naast het project Regionale Allianties Haaglanden bestaan, en door het project worden ondersteund.

2 Bevindingen

Dit hoofdstuk bespreekt achtereenvolgend de bevindingen van het onderzoek met betrekking tot de uitvoering en de samenwerking, via welke activiteiten het verduurzamen van woningen zich volgens de betrokkenen zou moeten ontwikkelen en de ondersteuning die zij daarvoor voor ogen hebben; welke samenwerkingsvormen op het gebied van het verduurzamen van woningen momenteel volgens de respondenten relevant zijn in de Haaglanden regio en hoe de betrokkenen de toekomst van het project voor zich zien.

2.1 De uitvoering en samenwerking

Hieronder zetten we uiteen wat volgens de respondenten de belangrijkste activiteiten en taken van het project zijn, namelijk het digitale loket (de WoonWijzerWinkel) en regionale samenwerking, en hoe die gewaardeerd worden.

Bekendheid

Bij de vraag naar de samenwerking viel meteen het gebrek aan bekendheid van het project op. Zo lijkt er verwarring te bestaan over wat het project 'Regionale Allianties' precies is en doet. Dat begint bij de naam: meerdere respondenten noemen het project 'de alliantie'. Tevens bleek tijdens de interviewfase van het onderzoek dat niet ieder scherp heeft welke activiteiten onder het project vallen. Iemand stelde bijvoorbeeld de WoonWijzerWinkel gelijk aan de projectgroep. Een eigenaar van een bedrijf dat is aangesloten bij het loket noemt de *Hou van je Huis*-campagne een belangrijke bezigheid van project Regionale Allianties. Dat is echter geen onderdeel van het project, maar een apart project van de gemeente Den Haag om de vraag naar verduurzaming te stimuleren. De projecten werken wel samen.

Ook onder ondernemers die niet zijn aangesloten bij de WoonWijzerWinkel is niet helemaal bekend waar het project precies voor staat. Eén benaderde gaf aan het project en projectcoördinator niet te kennen en wilde daarom niet meedoen. Een tweede is na een herinnering nagebeld en geeft aan niet bekend te zijn met het project Regionale Allianties.

Hoewel het project Regionale Allianties een project van de regio Haaglanden is, heeft de gemeente Delft een aparte positie. Zij had al een duurzaamheidstraject inclusief energieloket lopen voordat het project van start ging en heeft besloten dat leidend te laten zijn. Delft is aan de zijlijn betrokken bij het project Regionale Allianties. Een milieuambtenaar van de gemeente is aanwezig bij de bijeenkomsten en *lessons learned* van de gemeente Delft worden met de regio gedeeld. Aan de tour door Haaglanden-gemeenten om de opening van het loket te promoten deed Midden-Delfland niet mee wegens een gebrek aan tijd om de activiteit rondom de opening te organiseren.

Met betrekking tot bekendheid moet we worden opgemerkt dat de bekendheid van het project als zodanig er veel minder toe doet dan dat de WoonWijzerWinkel bekend is. De verdere regionale samenwerking kan prima 'achter de schermen' plaatsvinden.

De WoonWijzerWinkel

Ambtenaren over het digitale loket 'WoonWijzerWinkel'

De geïnterviewden, met uitzondering van de bedrijven, zien allen het digitale energieloket, de WoonWijzerwinkel, als de belangrijkste opbrengst van het project. Dat geldt ook voor de online ondervraagde ambtenaren. Eén respondent zegt dat het belangrijk is dat het digitale loket er is, omdat je als overheid inwoners met vragen over verduurzaming niet naar een bedrijf mag doorverwijzen. Het digitale loket is dan de ideale manier om vraag en aanbod samen te brengen:

> *Als bewoners aan de gemeente vragen: "Waar kan ik terecht voor de verbetering van mijn woning?", dan kunnen wij geen bedrijven aanraden, dat mag niet. Het mooiste is dan om*

te kunnen blijven verwijzen naar zo'n onafhankelijke instantie, zodat wij ons verder als gemeentes kunnen richten op het creëren van de vraag.

Er zijn ook minder positieve geluiden over het digitale energieloket. Een gemeente zegt bijvoorbeeld hier wel gemengde gevoelens over te hebben. De gemeente was voor het van start gaan van het energieloket van het project al een vergelijkbaar initiatief aan het opstarten en zij wil de burger niet verwarren met meerdere loketten.

Het traject van de aanbesteding voor het digitale loket verliep prima, maar na gunning bleken er minder activiteiten in het digitale loket WoonWijzerWinkel ondergebracht dan dat ze aanvankelijk dachten. Er moesten daardoor later activiteiten worden toegevoegd. Tevens melden meerdere betrokken partijen dat de communicatie tussen het project en MPDuBo in het begin stroef verliep. Over en weer lijkt er miscommunicatie te zijn geweest rondom de tender voor het energieloket en de precieze invulling daarvan. Zo waren er onduidelijkheden over de marktpositie van de WoonWijzerWinkel. MPDuBo vertelt dat zij het lastig vinden dat er opdrachten naar andere loketten en samenwerkingsverbanden gingen. Ze vinden het vreemd dat de gemeente Den Haag aanhaakt bij het loket, en dan opdrachten bij anderen wegzet.

Hoewel de verwarring over de marktpositie van het digitale loket erkent wordt door de projectcoördinatoren, is er volgens hen nooit de bedoeling geweest dat het loket 'de hele markt zou overnemen'. Aan de andere kant blijkt uit het interview met de projectleiders wel dat het de bedoeling is dat het digitale loket (financieel) zelfstandig wordt.

Een andere geïnterviewde vult aan dat ze van mening is dat de WoonWijzerWinkel te veel hooi op de vork nam, wat volgens haar ten koste ging van de kwaliteit van het aanbod. "*In de samenwerking zijn we alles tegengekomen wat fout kan gaan,*" vat zij samen.

Uit de interviews blijkt dat de samenwerking momenteel beter lijkt te gaan: "*We delen dezelfde ambities*," zo luidt het, "*de samenwerking is nu beter*." En, aldus een wethouder: "*Het loket functioneert goed.*" Hoewel het digitale energieloket dus een moeizame start had, zijn de betrokkenen uit de Haaglandenregio erover te spreken.

Ondernemers over het digitale loket 'WoonWijzerWinkel'

Het loket leeft weinig bij de ondernemers die via een interview of via de vragenlijst meededen aan dit onderzoek. Vijf van de acht ondernemers die deze vraag invulden invulden zijn aangesloten bij het loket. Drie daarvan geven aan uit het directe netwerk van de WoonWijzerWinkel te komen. Eén respondent zegt het loket te kennen omdat hij/zij zelf een vergelijkbaar initiatief heeft. Een ander zou graag aansluiten, maar is "*nooit gevraagd.*" Slechts één respondent noemt het loket als belangrijkste activiteit van het project Regionale Allianties. Een bedrijf dat is aangesloten bij de WoonWijzerWinkel, geeft aan daar '*niets van te merken*' en daar '*nooit iets van te horen*'.

Een van de doelen van het energieloket is dat zich daarachter een alliantie van bedrijven en uitvoerders bevindt die onder de vlag van het loket samenwerken. Het aanbod wordt daarmee groter en overzichtelijker voor de consument. In de praktijk blijkt echter dat weinig bedrijven zich nog hebben aangesloten. De projectcoördinatoren zien daarin ook een rol voor de aangesloten gemeenten:

Waar we minder tevreden over zijn is het aantal bedrijven die zich hebben aangemeld. Maar dat is een kip-en-ei-verhaal: gemeenten moeten bedrijven verbinden. Het loket is bedoeld om vraag en aanbod elkaar te laten vinden. Nu is er nog te weinig aanbod. We merken dat gemeenten huiverig zijn om bedrijven er rechtstreeks bij te betrekken.

MPDuBo geeft ook aan dat het niet makkelijk is om bedrijven aan het loket te binden, maar ziet wel degelijk vooruitgang:

De samenwerking met bedrijven gaat stroef. Bedrijven zijn bedrijven. Wanneer gaat het werken? Op het moment dat jij laat merken dat je conversies haalt, dat je in wijken ook huizen renoveert. Dat er werk binnenkomt. En als men dat van elkaar hoort, …, dan komen ze. Inmiddels gaat dat goed.

Kortom: de WoonWijzerWinkel lijkt, in ieder geval in de context van project Regionale Allianties, vooral bekend bij de ambtenaren van de regio Haaglanden zelf en maar beperkt bij uitvoerders en bedrijven.

Hier moet opgemerkt worden dat degenen die betrokken zijn bij het loket aangeven dat het zich nog in een opstartfase bevindt en dat er daarnaast wat sommigen betreft nog veel aandacht besteed moet worden aan het onder de aandacht brengen van het loket: "*Het hele aspect marketing en communicatie is zwaar onderbelicht. Dat geldt voor de hele regio*," aldus een betrokkene. "*Tot voor kort stond de WoonWijzerWinkel bij de helft van de gemeenten niet eens benoemd* (op de website)."

De projectleiders geven zelf aan dat het loket goede kwaliteiten heeft, maar dat er wel in geïnvesteerd moet blijven worden. Dat gevoel wordt gedeeld door andere respondenten: "*Het loket, lijkt mij, dat blijft staan. Daar ben je mee begonnen dus dat moeten we verder uitwerken voordat we weten of het goed is of niet.*"

Regionale samenwerking

Uit de interviews en de vragenlijsten is gebleken dat samenwerking en kennisuitwisseling gezien wordt als een belangrijke taak van het project. Dit is ook inderdaad een kerntaak zoals vermeld in het programma van het project voor 2016. Deze samenwerking vindt plaats voor zowel de gemeenten als de ondernemers: op gemeentelijk niveau is er vooral sprake van kennisuitwisseling, terwijl de bijeenkomsten voor bedrijven moeten leiden tot regionale allianties (zie 2.2 Regionale Allianties).

Ondernemers

In het kader van de samenwerking is er in 2014/2015 een database aangelegd met ongeveer 240 bedrijven en uitvoerders. Voor hen zijn bijeenkomsten georganiseerd om die samenwerking te stimuleren.

Van de acht respondenten die een antwoord hebben gegeven op de vraag wat de belangrijkste bezigheden van het project zijn, geven drie als antwoord 'vooral praten' of 'bijeenkomsten organiseren'. Twee geven geen antwoord, hoewel één daarvan is aangesloten bij de WoonWijzerWinkel. Een geïnterviewd bedrijf geeft als antwoord dat hij 'waarschijnlijk' wel een keer op een bijeenkomst is geweest. De bijeenkomsten werden over het algemeen niet heel lovend beoordeeld: "*Erg slecht.. Veel gepraat, weinig wol,*" wordt er gezegd. Een andere reactie luidt: "*'Ik ben zelf bij de diverse activiteiten geweest, maar zie weinig tot geen respons.*" Ook wat de bijeenkomsten betreft blijkt het project niet direct bekend. Een geïnterviewde ambtenaar zegt daarover:

> *"Je merkt dat bedrijven wel graag mee willen doen, maar ze horen zoveel initiatieven dat ze niet weten waar ze bij willen aansluiten."*

Een gemeente zegt over de bijeenkomsten: "*bedrijven uitnodigen is niet hetzelfde als contact leggen en verenigd zijn.*"

Gemeenten

De bijeenkomsten voor gemeenten zijn in principe vooral gericht op kennisuitwisseling, maar de eerste overleggen gingen vooral over het inrichten van het loket. Er is ruimte voor het aangeven van de behoeften van de gemeenten en ze geven aan welke regionale projecten er lopen op het gebied van verduurzaming van woningen. De projectleiders geven aan dat er meer nadruk gelegd mag worden op kennisdeling. In de praktijk blijken tijdgebrek en conflicterende agenda's van gemeenten een belemmerende factor. Ze proberen dit op te vangen door via notities de betrokkenen op de hoogte te houden, maar liever zouden ze bijeenkomsten organiseren. Tevens geven de projectleiders aan dat er in de praktijk al kennisuitwisseling plaatsvond in de regio op het gebied van verduurzaming. Een gemeente geeft bijvoorbeeld aan dat ze de meeste betrokkenen bij het project vanuit die eerdere samenwerking als kenden. De meerwaarde van het project wordt in deze context gezien als het voortzetten en uitbouwen hiervan.

Een andere gemeente is te spreken over de samenwerking:

> *"Niet onbelangrijk is een ambtelijk overleg van duurzaamheidsambtenaren. Daar zit kennisuitwisseling. Zeker voor de kleinere gemeente is het heel nuttig om van elkaar te leren."*

Van de ambtenaren die de vragenlijst invulden noemt één het overleg als belangrijke taak van het project.

2.2 Toekomstige activiteiten

Via welke activiteiten zou het verduurzamen van woningen zich volgens betrokkenen verder moeten ontwikkelen en welke ondersteuning is daarin volgens hen relevant? Alle gesproken partijen zijn hier duidelijk over: wat nu belangrijk is, is de vraagkant van de verduurzaming van koopwoningen te vergroten. Ook de ambtenaren en ondernemers die online de vragenlijst invulden, zetten hierop in. Een geïnterviewde merkt op dat huiseigenaren een verduurzaming vooral zien als een kostenpost, en nog niet als een methode om geld te besparen. De VNG, en twee gemeentes zien hiervoor ook een belangrijke faciliterende rol voor de overheid. Er wordt gehoopt op landelijk beleid en prikkels voor verduurzaming in de vorm van subsidiebeleid en bouwvoorschriften. De bewustwording van burgers is een belangrijk aspect, bijvoorbeeld door inwoners te laten zien wat het energielabel van hun huis is en de woningeigenaren te ontzorgen wat betreft de stappen die gemaakt kunnen worden om een huis daadwerkelijk te verduurzamen. Om dit te doen worden in gemeenten energiescans aangeboden in verschillende wijken. Ook worden initiatieven uit de stad mede gefinancierd waarbij ze de regie blijft voeren. De VNG ziet de rol van de gemeente als een betrouwbare partner voor iedereen.

Op de vraag wat er nodig is om de vraagkant naar verduurzaming van koopwoningen te vergroten, zijn de ondernemers eensgezind: subsidie en een faciliterende rol van de overheid. Met andere woorden: er moet volgens hen ruchtbaarheid gegeven worden aan verduurzaming, de noodzaak moet duidelijk worden gemaakt, de wet- en regelgeving moet het mogelijk maken om eenvoudig te verduurzamen en er moet subsidie voor zijn.

Meerdere gesproken partijen geven aan dat de aanbodkant ook nog aandacht nodig heeft – samenwerking tussen bedrijven en uitvoerders maakt volgens hen het verduurzamen efficiënter en kan bij de consument tot betere adviezen leiden. De projectleiders merken op dat de bouwsector gefragmenteerd is en dat niemand overzicht heeft over het geheel van duurzaamheid. Ook MPDuBo ziet dit gebeuren:

> *Leer maar eens een aannemer met een installateur samen te werken om er samen voor te zorgen dat een bewoner een verbouwing krijgt waarbij hij de garantie krijgt dat na afloop de energierekening omlaag gaat. De praktijk is dat is dat de installateur hier in moeilijke termen uitlegt hoe efficiënt zijn warmtepomp is, en vervolgens zegt hij dat het rendement afhankelijk is van de isolatiewaarde van de aannemer.*

Een van de online ondervraagde ambtenaren noemt expliciet het energieloket als een spil in het verduurzamen van de koopwoningen. Ook een aantal geïnterviewde betrokkenen ziet hier een taak voor het loket in.

2.3 Andere samenwerkingsvormen

We vroegen de respondenten welke andere initiatieven hen bekend zijn op het gebied van het verduurzamen van woningen in de regio Haaglanden. Het energieloket in Delft werd hier genoemd, evenals Duurzaam Den Haag, wat omschreven werd als een soort duurzaamheidsloket voor bedrijven. Tevens wordt er in samenwerking met Rotterdam gewerkt aan een warmtenet. Dat werd door een aantal respondenten genoemd. De online ondervraagde ambtenaren kennen geen andere initiatieven. Drie ondervraagde ondernemers zijn iets beter op de hoogte van andere samenwerkingsvormen en initiatieven. Zo werd genoemd: De Gereedschapskist, Platform Duurzame Woningver-

betering, Werkgroep Duurzame Energie Rijswijk, WoonConnect en de Hou van je huis-campagne.

2.4 De toekomst

Wat voor samenwerking is volgens betrokkenen in de toekomst wenselijk, wie zou hiervoor verantwoordelijk zijn en welke eventuele rol speelt de regio hierin?

Wensen

De projectleiders willen de komende tijd inzetten op kennisdeling en vanuit de gemeenten bedrijven stimuleren zich aan te sluiten bij het energieloket. Dit willen ze regionaal aanpakken. De gesproken ondernemer ziet de meerwaarde van de regionale allianties wel in. Samenwerking tussen ambtenaren en ondernemers klinkt wat hem betreft goed en de mensen die hij gesproken heeft zijn aardig en welwillend, maar hij heeft het idee dat structuur ontbreekt.

Een gemeente ziet het liefst kleine comités die samenwerken op het gebied van gezamenlijke belangen in de regio. Met drie of vier gemeentes ben je slagvaardiger en kan je je concentreren op de thema's die er voor die gemeenten toe doen. Deze gemeente heeft bijvoorbeeld veel ervaring met het verduurzamen van een monumentale binnenstad, terwijl dat voor andere steden minder relevant is. Daarnaast zou een gemeente graag samenwerken met Den Haag met de VVE-balie die daar al bestaat. Een andere gemeente zou het juist groter aan willen pakken en zou het liefst zien dat wat nu gedaan wordt in de regio Haaglanden uitgebreid wordt naar de Metropoolregio Rotterdam Den Haag: "*Je kan niet zeggen 'we zijn één regio, maar elke gemeente zoekt het zelf maar uit', dit moet echt gemeenschappelijk, anders doen we dingen dubbel.*"

Wat *Hou van je huis* betreft is het loket goed op weg en moet daar volgens de betrokkenen vooral mee doorgegaan worden. Wel 'moet iedereen het kennen'. Ook de VNG ziet de meerwaarde van het huidige project, net als MPDuBo. De online ondervraagde ambtenaren willen ook doorgaan zoals nu of in ieder geval voortbouwen op wat er nu is.

De online ondervraagde ondernemers hebben ook ideeën over de toekomst van de samenwerking. Zo zien twee respondenten wel wat in een samenwerking tussen bedrijven en gemeenten – deze hebben zij dus vooralsnog niet of nauwelijks ervaren. Een ander zegt: "*Er moet een coördinerende partij komen die met name VVE benadert, stimuleert en begeleid.*" Een ander is het daarmee eens en merkt op dat het niet veel uitmaakt als de vraagkant naar verduurzamingen van woningen maar gestimuleerd wordt.

Verantwoordelijkheid

Wie moet er verantwoordelijk zijn voor de samenwerking? De projectleiders willen graag een gedeelde verantwoordelijkheid van de gemeenten, met Den Haag als trekker. Een online ondervraagde ambtenaar en een aantal ondernemers geven dat ook aan als ideaal. Een respondent ziet per thema eventueel kleine comités met een 'sub-trekker' ontstaan. Het gesproken bedrijf wijst naar de gemeente als verantwoordelijke, maar geeft toe dat dat wel makkelijk is om te zeggen. Hij ziet voor zich dat zo'n samenwerking gefinancierd wordt door de betrokken ondernemers, maar voegt daaraan toe dat hij zelf niet mee zou doen op de manier waarop het nu geregeld is.

Een andere respondent zoekt de verantwoordelijkheid bij de aangesloten gemeentebesturen. Het hoeft geen probleem te zijn om als gemeente zelf te betalen voor een dergelijke samenwerking. Uiteindelijk is het volgens hem allemaal geld van de burger en dat moet gebruikt worden voor goede doelen. Hij vindt regionale samenwerking op het gebied van verduurzaming een beter doel dan het aanleggen van bijvoorbeeld nieuwe snelwegen.

Hou van je huis is blij met het loket en willen dat dat doorgaat. Hoewel zij aangeven dat het daar nog niet aan toe is, zien zij graag dat de WoonWijzerWinkel door de markt gedragen wordt. Bijna alle online ondervraagde ambtenaren en ondernemers geven aan dat deze samenwerking gefinancierd dient te worden door de overheid, al is er één bedrijf bij dat van mening is dat de markt dat op den duur moet overnemen. Maar dat kan pas als de burger de noodzaak van verduurzaming inziet, zo luidt het.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Samenvattende conclusie

We hebben gezien dat het project Regionale Allianties Haaglanden bestaat uit het digitale loket WoonWijzerWinkel en (sub-) regionale samenwerking en kennisdeling in de regio. Het project lijkt moeizaam van start te zijn gegaan. Dit beeld wordt versterkt door de gebrekkige bekendheid onder de ondernemers in duurzaamheid in de regio. Onder de ambtenaren in de regio is het project beter bekend en over het algemeen is men redelijk tevreden over de samenwerking en activiteiten. De projectleiders zelf geven aan dat er erg veel tijd besteed is aan het opzetten en aanpassen van het digitale energieloket WoonWijzerWinkel en dat dat nu pas op gang begint te komen. MPDuBo ziet dat zelf ook. Meer ondernemers binden aan het loket, wordt dan ook breed gezien als de volgende stap in het project.

De samenwerking tussen gemeenten gaat redelijk. Er was al sprake van kennisuitwisseling op regionaal niveau. Het project Regionale Allianties Haaglanden is hier een voortzetting van. Wat betreft de betrokkenen mag er meer aandacht besteed worden aan kennisuitwisseling, waar vooral de kleinere gemeenten behoefte aan lijken te hebben. Momenteel komen bijeenkomsten moeilijk van de grond door overvolle agenda's van de betrokken gemeenten. De samenwerking tussen ondernemers onderling is nog niet of nauwelijks van start gegaan. Dit heeft te maken met de onbekendheid van het project onder de ondernemers en verschillende belangen van bedrijven en uitvoerders. Ook zijn de gesproken ondernemers niet enthousiast over de kwaliteit van de bijeenkomsten. Van samenwerking tussen ondernemers en gemeenten lijkt überhaupt nog geen sprak te zijn.

Met betrekking tot welke activiteiten het verduurzamen van woningen zich verder zouden moeten ontwikkelen en welke ondersteuning daarbij relevant is, hebben we gezien dat met name het stimuleren van de vraagkant wordt genoemd: de consument moet de meerwaarde van verduurzaming gaan inzien, en moet de ondernemers weten te vinden. Die verbinding maken is de kerntaak van het energieloket, maar het doen toenemen van de vraag wordt vooral gezien als een taak van de Rijksoverheid. Het valt in die visie buiten de scope van het project Regionale Allianties in Haaglanden. Tegelijkertijd kan regionaal de woningeigenaar ontzorgd worden door goed advies en voorlichting en kan het energieloket op die manier en rol spelen in het stimuleren van de vraagkant.

Andere samenwerkingsvormen op het gebied van het verduurzamen van koopwoningen op het niveau van de regio Haaglanden zijn bij de respondenten nauwelijks bekend. Voor het project Regionale Allianties betekent dat dat er geen samenwerking of aansluiting gezocht hoeft te worden met andere samenwerkingsverbanden, maar wellicht wél met lokale initiatieven. Dit heeft het project als taak opgevat en het gebeurt op dit moment tot op zekere hoogte met De Stroomversnelling en de VVE-aanpak. Wel lijken er meerdere kleine initiateven te zijn die niet bekend zijn bij het project (zie 3.3 Andere samenwerkingsvormen).

Over de toekomst van de samenwerking wordt verschillend gedacht. Meerdere betrokkenen vinden het een gedeelte verantwoordelijkheid van de gemeenten, meestal met Den Haag als trekker, om de samenwerking in stand te houden. Een andere partij zou graag zien dat dit soort zaken landelijk worden aangepakt en gecoördineerd. Tot slot zou men graag zien dat het energieloket zelfvoorzienend wordt en door de markt wordt gedragen. Daar is op dit moment geen sprake van. Hiervoor is onder andere meer bekendheid van het energieloket bij ondernemers nodig en meer bewustwording van de noodzaak bij inwoners.

3.2 Aanbevelingen

De rol die het project Regionale Allianties Haaglanden op dit moment speelt in het verduurzamen van woningen in de regio Haaglanden is beperkt. Er is tegelijkertijd geen andere partij actief die wel een verbindende rol speelt in het verduurzamen van woningen in de regio Haaglanden. Bij sommige betrokkenen leeft het beeld dat het project op den duur onafhankelijk zou moeten kunnen bestaan, gedragen door ondernemers. Daar lijken op korte termijn geen mogelijkheden toe te bestaan. Het actief werken aan onderstaande punten kan er wel toe bijdragen in een dergelijke positie te komen. De mogelijkheden om in 2017 de activiteiten van het project richting te geven betreffen de kwaliteit van de uitvoering, de stimulering van zowel de vraag- als aanbodkant, en een heldere communicatiestrategie.

Kwaliteit aanbod verbeteren

Het digitale energieloket WoonWijzerWinkel is van start gegaan en biedt nu de vereiste basiskwaliteit. Voorlichting op wijkniveau is mogelijk door middel van het fysieke energieloket, de WoonWijzerWagen. Aandacht voor de werkzaamheid is geboden: Bijvoorbeeld een tijdige aankondiging in de wijk van de aanwezigheid van de WoonWijzerWagen is noodzakelijk om effect te kunnen hebben. Daarnaast is kennisuitwisseling een kerntaak van het project. De kwaliteit daarvan vereist aandacht, bij met name ondernemers is er de behoefte aan meer *hands-on* informatie en kennisdeling op praktisch, uitvoerend niveau.

Het stimuleren van vraag en aanbod naar verduurzaming van koopwoningen

Het project wil vraag en aanbod naar verduurzaming van koopwoningen verbinden. Het is een te grote opgave voor het project vraag- en aanbod te creëren. Op dit moment wordt de vraag gestimuleerd via samenwerking met bijvoorbeeld Hou van je huis en de WoonWijzerWagen. Dit kan versterkt worden door het aanbod voor consumenten inzichtelijker te maken. Dit kan alleen in samenwerking met ondernemers van goede kwaliteit zijn. Het is daarmee essentieel dat bedrijven worden gestimuleerd om zich actief te verbinden aan het project.

Gerichte marketing en communicatie

Veel ondernemers zijn niet of nauwelijks op de hoogte van het bestaan van zowel het project als het energieloket. Degenen die dat wel zijn hebben vaak geen duidelijk beeld van het project en weten niet goed wat er wel en niet onder valt. De bekendheid van het energieloket onder de bevolking hebben we in dit onderzoek niet kunnen meten, maar deze kan nog niet hoog zijn. Een heldere formulering van de meerwaarde van de regionale samenwerking en het actief uitdragen daarvan is dus noodzakelijk.

Bijlage 1: Vragenlijst

Regionale alliantie Duurzaamheid Haaglanden

Het project regionale allianties is een uitwerking van het energieakkoord 2013.

In dit akkoord is afgesproken dat gemeentes zich in regioverband inzetten voor het samenbrengen van vraag en aanbod voor het verduurzamen van particuliere koopwoningen. Het gaat om energiebesparing en opwekking van duurzame energie. De regiogemeenten uit Haaglanden hebben daarvoor subsidie gekregen. Zoals u weet loopt het project dit jaar af, en de gemeente Den Haag heeft ons gevraagd om het project te evalueren, vandaar dit gesprek.

wij gaan de informatie uit dit gesprek anoniem verwerken in een rapport dat half september opgeleverd wordt.

Naam :

Functie :

Over uzelf

1. Hoe zou u uw betrokkenheid bij de Regionale samenwerking omschrijven?
2. Op welke manier bent u bij de Regionale samenwerking betrokken geraakt (bijvoorbeeld zelf initiatief genomen, gevraagd door anderen)?
3. Via welke activiteiten zou het verduurzamen van woningen zich volgens u de komende periode moeten ontwikkelen?
4. Welke eventuele ondersteuning is hierbij relevant?

Over de Regionale activiteiten en samenwerking

5. Wat zijn volgens u de belangrijkste activiteiten die de Regionale samenwerking het afgelopen jaar heeft ondernomen?
6. Hoe beoordeelt u die activiteiten?
7. Hoe beoordeelt u de samenwerking binnen het huidige project Regionale allianties Haaglanden?
8. Welke omstandigheden hebben de Regionale samenwerking het afgelopen jaar geholpen?
9. Welke omstandigheden waren een barrière voor de Regionale samenwerking?
10. Als u terugkijkt, is de Regionale samenwerking volgens u tot nu toe geslaagd of niet, en waar blijkt dat uit?
11. Welke andere samenwerkingsvormen in de regio Haaglanden op het gebied van het verduurzamen van woningen zijn u op dit moment bekend?

Over de toekomst

12. Welke eventuele samenwerking is volgens u in de toekomst wenselijk voor het verder verduurzamen van woningen?
13. Wie zou voor een dergelijke samenwerking verantwoordelijk zijn? (doorvragen op financiering)
14. Welke rol speelt de regio hier eventueel in?

Algemeen

15. Hebt u nog vragen, opmerkingen of suggesties?

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Den Haag
Auteurs	Sven Oostrik Freek de Meere Meintje van Dijk
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
http://www.verwey-jonker.nl.

ISBN 978-90-5830-785-9

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2016.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Het project Regionale Allianties is een uitwerking van het landelijke Energieakkoord 2013. In dit akkoord is afgesproken dat gemeentes zich in regioverband inzetten om vraag en aanbod samen te brengen op het gebied van het verduurzamen van particuliere koopwoningen.

Voor de negen gemeenten uit de regio Haaglanden ligt de uitvoering van het project bij de gemeente Den Haag. Op dit moment is de rol die het project speelt in het verduurzamen van woningen in de regio beperkt. Tegelijkertijd is er geen andere partij actief die deze verbindende rol in het verduurzamen van woningen in de regio Haaglanden op zich neemt.

Het project loopt in 2016 af en daarom heeft de gemeente Den Haag het Verwey-Jonker Instituut gevraagd een evaluatie uit te voeren. Uit het rapport komt naar voren dat het voor de bijsturing van de activiteiten in 2017 belangrijk is de focus te leggen op de kwaliteit van de uitvoering, de stimulering van zowel de vraag- als aanbodkant en een heldere communicatiestrategie.

Verwey-Jonker Instituut

VERWEY-JONKER INSTITUUT
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht

T 030 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl